

Motion till riksdagen 2021/22:4592

av **Sofia Nilsson m.fl. (C)**

med anledning av prop. 2021/22:178 Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex lilla hjärtat

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt, efter att remissinstanserna yttrat sig, bör genomföra förslagen om en ny grund för LVU och att vårdens upphörande ska prövas i två steg och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att drogtest bör begäras innan vården upphör i de fall ett omhändertagande enligt LVU har missbruk hos föräldrarna som grund och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialnämnden bör ha en skyldighet att följa upp barns och ungas situation under minst tolv månader efter upphörande av vård enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjligheten att begära s.k. hemtagningsutredningar bör regleras och begränsas och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att förtydliga den information som ges om skälen för ett omhändertagande av ett barn enligt LVU och förutsättningarna för att ett omhändertagande kan upphöra och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Socialtjänstens utredningar, bemötande och stöd till individer har ofta stor betydelse för individen. Det gäller inte minst vid beslut om tvångsvård och omhändertagande av barn och unga. Det bästa är vanligen att med stöd och hjälp se till att ett utsatt barn kan bo kvar i sitt föräldrahem. I vissa fall är bristerna i föräldrarnas omsorgs- eller föräldraförmåga så allvarliga att barnet måste omhändertas. Såväl skälen till omhändertagandet

som förutsättningarna för att omhändertagandet ska upphöra måste vara begripliga för alla inblandade. Detta är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt, men skapar också trygghet och förutsägbarhet för både barn och vuxna. Samhället bär ett mycket tungt ansvar för att nyttan med en tvångsvård uppväger nackdelarna och för att barnet får den vård, trygghet och varaktigt bättre livssituation som är hela syftet med tvångsvården.

Socialtjänsten behöver mer och bättre utbildad personal och kvalitetssäkring av socialtjänstens metoder och arbetssätt för att säkerställa rättvisande utredningar och bedömningar och ge olika människor ett bra och jämlikt bemötande. Det behövs även ett bättre och systematiskt stöd till familjehemmen före, under och efter en placering. Det har varit och är fortfarande ett stort problem att ingen haft ett tydligt ansvar för uppföljningen och åtgärderna som behövs i efterhand av tvångsvård. Centerpartiet har under en längre tid drivit på för tydliga riktlinjer för hur socialtjänstens stöd till barnet eller den unge ska se ut efter att tvångsvården upphör.

Redan den 26 juni 2015 överlämnade utredningen om tvångsvård för barn och unga sitt slutbetänkande Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71). Snart sju år senare kan lagstiftningen fortfarande inte ge utsatta barn den trygghet de behöver. De S-ledda regeringarnas passivitet har tyvärr medfört att många barn, helt i onödan, har fortsatt att drabbas av motstridiga och kortsiktiga beslut rörande placeringar i olika familjehem. Våren 2020 agerade Centerpartiet tillsammans med andra partier i riksdagen för att tillvarata förslagen från den ovannämnda utredningen i syfte att skyndsamt säkerställa att barn inte ska kunna flyttas från väl fungerande familjehem i de fall det strider mot barnets bästa.

De förslag regeringen presenterade i proposition 2020/21:35 Regelbundna överväganden av vårdnadsöverflyttning och särskilda lämplighetskrav för offentliga biträden, var ett litet steg i rätt riktning. På samma sätt innehåller Barnets bästa när vård enligt LVU upphör – lex Lilla hjärtat (prop. 2021/22:178) förslag som Centerpartiet välkomnar, men som inte är tillräckliga för att skapa det skyddsnet kring utsatta barn och unga som vi vill se.

I den aktuella propositionen föreslår regeringen att socialnämnden inte ska kunna besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranlett vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.

Vidare föreslås att socialnämnden i vissa situationer ska vara skyldig att överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud.

Skyldigheten för socialnämnden att överväga vårdnadsöverflyttning föreslås att tidigareläggas.

Det införs även en skyldighet för socialnämnden att göra uppföljning efter att vård enligt LVU har upphört.

Slutligen föreslår regeringen en skyldighet för socialnämnden att, om det finns anledning, kontrollera föräldrars och vårdnadshavares missbruk.

Ett flertal av förslagen svarar i stor utsträckning mot det tillkännagivande som Centerpartiet tillsammans med andra partier samlade en riksdagsmajoritet bakom förra året. Det är bra att regeringen är lyhörd och nu genomför delar av riksdagens beslut, men Centerpartiet anser att detta inte är tillräckligt.

Ny grund för LVU och prövning av vårdens upphörande i två steg

Lagstiftningen som rör tvångsvård av barn och unga innehåller svåra och komplexa bedömningar, inte minst när frågan är om tvångsvården ska upphöra eller inte.

Nuvarande lagstiftning ger begränsad vägledning för hur prövningen av vårdens upphörande ska ske. För Centerpartiet är det viktigt att ett tydligare barnrättsperspektiv implementeras. I den av socialutskottet initierade utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU, lämnas förslag som innebär att prövningen av om vården ska upphöra får både ett tydligt tillvägagångssätt och ett tydligare barnrättsperspektiv.

Förslaget innebär att vårdens upphörande ska prövas i två steg. Det första steget knyter an till frågan om förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU fortfarande är uppfyllda. Det andra steget knyter an till frågan om det finns en risk för att ett barns hälsa eller utveckling allvarligt skadas genom att vården upphör. Vid den bedömningen ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande.

Det borde vara en självklarhet att prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra eller inte görs genom ett transparent och rättssäkert tillvägagångssätt. Utredningens förslag bedöms stärka tryggheten, säkerheten och stabiliteten för placerade barn.

Eftersom förslagen innebär en relativt stor förändring av förutsättningarna för fortsatt vård enligt 2 eller 3 § LVU föreslår utredningen även att en ny grund för vård enligt LVU ska införas. Den nya grunden innebär följaktligen att ett barn kan fortsätta att vårdas med stöd av lagen trots att förutsättningarna för vård enligt 2 eller 3 § LVU inte längre finns. För att den nya grunden för fortsatt vård ska bli tillämplig krävs dock att det finns ett inledande beslut om vård. Det inledande beslutet om vård kan även fortsättningsvis bara grundas på 2 eller 3 § LVU.

Centerpartiet anser att även detta är kloka bedömningar från utredarens sida.

Regeringen bör mot bakgrund av detta skyndsamt, efter remissinstansernas yttranden, genomföra förslagen i utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU om att en ny grund för LVU säkerställs och vårdens upphörande ska prövas i två steg: Om skälen till omhändertagande kvarstår och om vårdens upphörande skulle vara till barnets bästa. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Obligatorisk drogtest innan vården upphör

Erfarenheter från tidigare fattade beslut rörande placering av barn visar att drogtest kan vara helt centralt i de fall där missbruk är, eller har varit, anledningen eller en av anledningarna till en placering av barn vid ett familjehem. När ett omhändertagande har missbruk hos föräldrarna som grund bör därför drogtest begäras innan vården upphör. Införandet av ett lagstadgat krav på obligatoriska drogtest skulle t.ex. kunna utformas i 3 kap. ny 8 § socialtjänstlagen (2001:453).

Det bör framgå av lagstiftningen dels att socialnämnden ska ha skyldighet att genomföra obligatoriska drogtest i sådana fall, dels att om berörda personer nekar att genomgå drogtest anses det vara likvärdigt med ett positivt testsvar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Uppföljning av barn som återförs i minst 12 månader

Centerpartiet välkomnar regeringens förslag om en skyldighet för socialnämnden att följa upp barnets eller den unges situation efter avslutad LVU-vård. Dock bör nämnden ha möjlighet att följa upp situationen under en längre period än regeringen föreslår. Med längre period avses minst tolv månader. Remissinstanser som Lunds universitet, Barnombudsmannen, Vårdföretagarna, Rädda Barnen, Maskrosbarn, Unicef, Stiftelsen

Allmänna Barnhuset, Vision, Kalmar kommun, Göteborgs kommun och Brinn för barnen bedömer alla att tidsgränsen i stället bör vara 12 månader. Även Kammarrätten i Göteborg framför att en uppföljningstid om sex månader framstår – särskilt i situationer med bristande medverkan – som alltför kort.

Införandet av en skyldighet för socialnämnden att följa upp ett placerat barns situation under en längre tidsperiod efter att placeringen upphört skulle t.ex. kunna anges i 6 kap. ny 8 a § socialtjänstlagen (2001:453) där det framgår att socialnämnden har en skyldighet att följa upp och utvärdera det tidigare placerade barnets livssituation och vidta lämpliga åtgärder i syfte att skydda barnet om nya uppgifter om allvarliga missförhållanden skulle framkomma.

Vi anser mot denna bakgrund att socialnämnden ska följa upp återplacerade barn och ungas situation under en längre tidsperiod och med detta avses minst 12 månader. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Reglering av möjligheten att begära hemtagningsutredningar

För att socialnämnden ska kunna ta ställning till en begäran om att vård enligt LVU ska upphöra ska en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen inledas. En utredning som inleds av denna orsak brukar kallas för en hemtagningsutredning.

I nuvarande LVU finns ingen bestämmelse som reglerar vem som kan begära att vård med stöd av lagen ska upphöra. Många gånger väcks frågan om vårdens uppgörande genom att en vårdnadshavare gör en s.k. hemtagningsbegäran. Rutinerna kring hemtagningsbegäran har utarbetats i praktiken. Med tanke på att det är fråga om tvångsvård av barn och unga är det angeläget att en sådan bestämmelse förs in i lagen.

Det saknas för närvarande helt begränsningar i en vårdnadshavares möjlighet att göra en hemtagningsbegäran. En vårdnadshavare kan alltså vid upprepade tillfällen begära att vården ska upphöra och på det sättet påkalla upprepade hemtagningsutredningar. Detta leder till att socialnämnden vid upprepade tillfällen kan behöva inleda en hemtagningsutredning. Upprepade hemtagningsutredningar riskerar att påverka ett barn negativt och hans eller hennes möjlighet att komma till ro och anpassa sig till sin miljö. Det påverkar även socialtjänstens arbete och kan påverka en vårdnadshavares möjligheter att ta till sig erbjudna insatser eller komma till den insikt om förutsättningarna som motiverade vården som krävs för att vården ska kunna upphöra. Det är således ingen som gynnas av upprepade hemtagningsutredningar och begäran om att vården ska upphöra – allra minst barnen.

Den av socialutskottet initierade utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU föreslår mot denna bakgrund att det införs en begränsning av en vårdnadshavares möjlighet att begära att vård som har beslutats med stöd av 2 § LVU ska upphöra. Förslaget går ut på att en socialnämnd inte ska pröva en sådan begäran om frågan om vård har prövats av nämnden eller rätten de senaste sex månaderna.

Vi bedömer att förslaget skulle öka tryggheten och stabiliteten hos placerade barn. Möjligheten att begära hemtagningsutredningar bör därför regleras och begränsas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Rättssäkerhet och förutsägbarhet för barnet och de vuxna

I vissa fall är situationen sådan att bristerna i föräldrarnas omsorgs- eller föräldraförmåga är så allvarliga att barnet måste omhändertas. Ibland står det också klart att barnet med stor sannolikhet inte kommer att kunna återföras till sitt föräldrahem. Det handlar om sådana fall där en ändring av omständigheterna som ligger till grund för omhändertagandet framstår som i det närmaste helt utesluten. Om detta är bedömningen bör föräldrarna informeras om det, samt skälen för bedömningen. Huvudregeln är dock alltid att sträva efter att barnet ska kunna återförenas med sina föräldrar.

En reell sådan strävan från samhällets sida kräver att det tydligt klargörs både för det omhändertagna barnet, föräldrarna och familjehemmet vad som krävs, och inom vilken tidsram detta ska uppnås, för att en återförening ska kunna ske. Såväl skälen till omhändertagandet, som förutsättningarna för att omhändertagandet ska upphöra, måste vara begripliga för alla inblandade. Detta är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt, men skapar också trygghet och förutsägbarhet för både barn och vuxna.

Information om skälen för ett omhändertagande och förutsättningarna för att ett omhändertagande av ett barn ska upphöra behöver tydliggöras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sofia Nilsson (C)

Anders W Jonsson (C)

Aphram Melki (C)